

Luxus na dluh?

recenze knihy

Dějinný úsek vymezený letopočty 1550 – 1650 patří k přelomovým. Čas postupně proměnil reálie renesance a manýrismu v rané baroko. Vývoj byl určován přijímáním podnětů ze záalpských zemí, ale Čechy, Moravu a Slezsko postihly události třicetileté války, které výrazně pozměnily mocenskou konstelaci. Nejvyšší vrstvou ve stavovské společnosti byla aristokracie – Rožmberkové, Švamberkové, Pernštejnové, Lobkoviczové, Slavatové, Smiřičtí, páni z Hradce – rody mimořádně bohaté, přesto je často sužoval nedostatek finančních prostředků, vždyť na reprezentativní vystupování i luxusní (s)potřebu si půjčovali a tím se stále více roztáčela dluhová spirála. Jak aristokraté vyrovnávali svoje finanční závazky? Co pro společenskou prestiž renesančních a barokních kavalírů znamenalo být dlužníkem? Kdo byli jejich věřitelé? Odpověď na tyto otázky nabízí kniha PhDr. Jaroslava Čechury s názvem *Luxus na dluh?*

Peníze - kopy grošů českých či míšeňských, rýnské a uherské zlaté, tolary i jiné dobové měny, jsou hlavním motivem devíti kapitol publikace. V chronologickém sledu je popsán proces jejich oběhu, počínaje oboustrannými transakcemi ve vztahu věřitel – dlužník od českých králů z rodů Přemyslovců, Lucemburků, Habsburků k vyšší a nižší šlechtě, měšťanstvu i poddaným a ekonomickému propojení účastníků finančních obchodů. Nově objevená fakta korigují zažitý dojem o významných osobnostech českých a evropských dějin, vždyť Karel IV. mohl svoje mocenské cíle splňovat pouze pomocí úvěrů zejména od florentských bankéřů. Jeho synové a nástupci Václav IV. a Zikmund neustále trpěli nedostatkem financí, obdobně tomu bylo i u habsburských panovníků, s insolvencí měl problémy zejména Rudolf II., neboť umělecký mecenát (a nevydařený vpád pasovského vojska) nejen jeho stál mnoho peněz ... Porovnáním aktiv a pasiv Petra Voka z Rožmberka jsou objektivně vyvrácena dříve tradovaná klišé o jeho neodpovědném hospodaření – dluhy zdědil i po svém starším bratrovi a bylo možné nalézt i pohledávky z doby před nástupem Viléma Voka jako rožmberského vladaře. Také Petrem Vokem uskutečněné vyplacení pasovských žoldněřů autor přesně popisuje – polovinu transakce uhradila královská komora, tedy vlastně

Rudolf II. Srovnává i vzájemné finanční styky obou mužů, neboť od věřiteli pronásledovaného Rožmberka (který i za nepříznivé ekonomické situace intabuloval v deskách zemských několik nově nabytých majetků) získal zadlužený císař panství Český Krumlov se závazkem případného převzetí části Rožmberkova dluhu!

Autor metodicky postupuje i v případě ekonomických obtíží Švamberků, pánů z Hradce a náhledu do finanční situace Slavatů jako jejich nástupců ve vlastnictví hradeckého dominia. Komplexně analyzuje finanční koncepci Polyxeny z Lobkowicz (rozené z Pernštejna, provdané nejprve za Viléma Voka z Rožmberka) jako nabyvatelky konfiskovaných statků po Bílé Hoře a zároveň dlužnice (pohledávky splácel ještě její vnuk Ferdinand August) a také hospodaření Pernštejnů. Kapitola složená ze sedmi „sond“ do dluhů pánů erbu zubří hlavy je vrcholem – v ní podrobně popisuje ekonomické aktivity Viléma II. z Pernštejna a jeho potomků či příbuzných až po Vratislava Eusebia, jehož smrtí v bojích třicetileté války Pernštejnové v mužské linii vymřeli, ale rodové dluhy, byť částečně umořené prodejem veškerých moravských panství, trvaly téměř do konce 17. století.

Smiřičtí ze Smiřic vykazovali aktivní ekonomickou bilanci, což autor připisuje jejich důsledné protestantské střídmosti, neboť neměli zájem na okázalé rodové reprezentaci i neproduktivní spotřebě - šetřili a tudíž disponovali značnými částkami peněz v hotovosti, které mohli investovat.

Seznámit se lze i se sociálními kontakty v raném novověku. Archivními prameny doložené půjčky mezi poddanými a jejich vrchnostmi, úředníky a zaměstnavateli (např. Jakub Krčín z Jelčan a Sedlčan vůči Vilému Vokovi z Rožmberka aj.), podnikání finančně zdatných rytířů (Adam Hrzán z Harasova, Bohuslav Malovec z Malovic), dokazují hierarchickou proměnlivost jednotlivých společenských vrstev a vzájemnou ekonomickou závislost. Paralela je zřejmá, neboť dluhy současné občanské společnosti mají, s dluhy kumulovanými v období renesance a baroka, jedno společné – končí bankrotem.

PhDr. Jaroslav Čechura: Luxus na dluh? – Zadlužení české aristokracie v letech 1550 – 1650, ISBN 978-80-7601-783-2, 320 str., 1. vyd., Nakladatelství Vyšehrad ve společnosti Albatros Media a.s., Praha v roce 2023.

Autor textu: Stanislav Vaněk

